

імені Гайнріха Бьолля та громадською організацією WPS Prague було організовано навчання гендерним компетенціям у сфері міського планування для представників з пострадянських країн, зокрема і з України [5].

Значні успіхи щодо гармонійного інтегрування гендерного компонента до урбаністики мають й інші міста європейських країн.

Зрозуміло, що українські фахівці, експерти та чиновники, що займаються містобудівною діяльністю, повинні володіти належними гендерними компетенціями, тому, зважаючи на досвід західних університетів, для майбутніх спеціалістів необхідно вводити нові дисципліни, що відповідають сучасним тенденціям розвитку містобудування.

Список використаних джерел

1. Марценюк Т. О. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики / Тамара Марценюк ; керівники проектів : Олена Захарова, Володимир Притула; [Міжнародний центр перспективних досліджень]. Київ : [МЦПД], 2015. 43 с.

2. Социальные вопросы и гендерные подходы в урбанистике [Електронний ресурс] / Аслы Тепеджик Диш, Кристиан Димен, Мит-Челл Рирдон, Тимоти Андерсон. Пер. с англ. — NORDREGIO, 2014. 75 с. URL: http://gender-route.org/articles/sity/arhitektura_i_gendernoe_ravenstva_zachem_i_kak_govorit_ob_e_tom_so_studentami (дата звернення: 1.10.2017).

3. Gender Mainstreaming in Urban Development [Електронний ресурс] / Senatsverwaltung für Stadtentwicklung, Berlin, 2011. URL : http://www.stadtentwicklung.berlin.de/soziale_stadt/gender_mainstreaming/download/gender_broschuere_englisch.pdf.

4. Gender Mainstreaming in Urban Planning and Urban Development [Електронний ресурс] / Stadtentwicklungsplan 2025. Vienna, 2013. URL : <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b008358.pdf>

5. Попова Ю. Місто багатьох : як гендерний підхід робить міста справедливішими [Електронний ресурс] / Mistosite, 2016. URL : <https://mistosite.org.ua/uk/articles/m%D1%96sto-bagatoh-yak-gendernyj-p%D1%96dx%D1%96d-robyt-m%D1%96sta-spravedlyv%D1%96shymy>.

*Семко Вадим Леонідович, кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук,*

Київський національний університет будівництва і архітектури

СОЦІАЛЬНО-ЗАМКНЕНІ МІСЬКІ СПІВТОВАРИСТВА ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

При аналізі соціально-замкнених міських співтовариств дослідники зазвичай не виходять за межі етносоціальної проблематики, і це обмежує уявлення про цей феномен лише гетто та етнічними кварталами переважно великих міст. Такий підхід є прийнятним в етносоціології, при здійсненні етнополітичних програм та ініціатив,

сфері боротьби зі злочинністю та профілактики девіантних форм поведінки. Але з точки зору соціологічної теорії, а тим більш урбаністики такий підхід штучно звужує погляди на соціально-замкнені міські співтовариства, адже етнічні квартали та гетто є лише однією з форм цього явища.

А. Мусієздов звертаючи увагу на складність питання про критерії приналежності до міського співтовариства, зазначає, що з точки зору пересічної людини «це може означати і належність до тих, з ким вона знайома з дитинства і/або підтримує взаємодію у даний момент, і прилученність до можливостей задовольняти ти чи інші потреби, і орієнтацію на референту групу «справжніх городян» з їх цінностями, поглядами, способом життя, і просто звичку жити в даних умовах тощо». [1; С. 122.] В соціологічній теорії широку сукупність подібних відчуттів, рефлексій та потреб визначають як ідентичність. Проте міркування про міську ідентичність в традиційному ричищі відразу стикається з низкою складнощів. Як що ідентичність є результатом ідентифікації індивіда з певною групою, то «міське співтовариство» складно, а напевно і неможливо оцінювати у якості групи. Сучасне місто, за визначенням є осередком щільної концентрації різноманітних співтовариств зі своєю культурою, структурою тощо. При цьому на думку Л. Вірта «популярна думка про «міській спосіб життя» виявляється хоча і не повною ілюзією, проте, очікуваним результатом поширення масової культури, який так і не настав». [2; С. 93.] Сучасні урбаністичні дослідження показують, що місто характеризується більш ніж одним способом життя. В наслідок стрімкого поширення інформаційних і комунікаційних технологій міські співтовариства все більше замикаються «в собі», вибудовуючи кордони між собою та іншими.

Очевидною ознакою соціально-замкнених міських співтовариств є їх маргінальність по відношенню до решти співтовариств міста, і міста в цілому. На цю їх ознаку роблять наголос дослідники, і за цією ознакою ці співтовариства виокремлюють пересічні мешканці міста на рівні повсякденних соціальних практик. Проте поняття «маргінальність» теж не є таким однозначним, як це здається на перший погляд. Як зауважує Г. Казакова: «В сучасному суспільстві явище маргінальності надто різноманітне і за формами свого прояву, і за соціальним середовищем, і за обсягами поширення. Воно аж ніяк не обмежено межами так званого «соціального дна». Маргінальним прошарком є і його протилежність – еліта. Більш того, в межах будь якої великої соціальної групи, що переживає глибокі соціальні трансформації, можна виокремити маргінальні прошарки, тим більш значні за обсягом, чим більш мобільним є історичний етап існування даного соціуму. Тим не менш саме «еліту» і «дно» ми вважаємо прототипами, репрезентативними для усього соціального феномена маргінальності». [3; С. 80 – 81]

Феномен маргінальності Г. Казакова визначає наступним чином: «Це властивість внерастовованості по відношенню до соціальної системи, що призведе до вимушеної або добровільної групової ізоляції як способу життя, наслідком чого стає соціальне виключення, соціальне відчуження і втрата соціальної ідентичності; агрегатність, що має на увазі слабкий потенціал самоорганізації і самовідтворення спільноти; девіантність с точки зору «нормативно-нормальної» більшості, ціннісно-оціночні судження (суспільна думка) якого на підставі культурно закріпленого критерію «норми/патології» незалежно від спрямованості (культурно

схвалювані/що засуджуються відхилення) виступають механізмом «закріплення» маргінального статусу». [3: С. 81.]

До ознак маргінальних прошарків Г. Казакова відносить: ізоляцію і відчуження; агрегатність; об'єктивну та (або) об'єктивно-суб'єктивнудевіантність. [3: С. 81.] Г. Казакова підкреслює важливість дослідження категорії маргінальності саме на прикладі стратифікаційних процесів у житловій сфері, «які демонструють усю глибину її поділу на два протилежних «ідеальних типа» -«еліту» і «дно». [3: С. 81.]

Окрім маргінальності явище соціально-замкнутих міських співтовариств часто пов'язується з нетрями, як з природною умовою їх проживання в містах. Проте, достатньо чітко визначення явища «нетрі» дано ООН у «Програмі ООН з сприяння стійкому розвитку населених пунктів». Відповідно до цього визначення нетрі являють собою житлові масиви спонтанної забудови з високою щільністю населення в міській місцевості, які складаються з ветхих, недоброякісних і невпорядкованих осель. За методикою ООН нетрями слід вважати міські райони, проживання в яких характеризується відсутністю однієї з наступних необхідних умов: чистої і придатної до вживання води; справної каналізації; достатнього житлового простору; права керувати і розпоряджатися своїм житлом. У більшості випадків нетрі пов'язані з самовільним заселенням територій і будівель (т.з. сквоттингом). Як правило, мешканці нетрів не є юридичними власниками або орендарями і не мають дозволу на використання житла або зайнятої ділянки. [4; С.43-44.] Як бачимо нетрі у своєму класичному вигляді є сьогодні ознакою лише деяких міст, переважно країн третього світу. Для розвинутих країн вони були притаманні у минулу добу індустріальної революції та розвитку капіталізму, що супроводжувалось стрімким зростанням чисельності мешканців міста за рахунок прибуття дешевої робочої сили з провінції, і сьогодні в цих країнах нетрі фактично зникли. Проте соціально-замкнуті міські співтовариства не лише залишаються, а й стають більш різноманітними.

Для подальших досліджень зазначеного феномену, на нашу думку необхідно сформулювати його ключові ознаки, і спираючись на них виробити критерії оцінки міських співтовариств, які дозволять оцінювати їх на предмет їх замкнутості. До їх складу слід включити наступні соціальні показники: ступень відкритості співтовариства для решти співтовариств міста; можливість та/або прагнення представників співтовариства навчатись, працювати та проводити дозвілля поза межами району свого проживання; сприйняття району та його мешканців оточуючим співтовариством (рештою міста); ступень соціальної мобільності представників співтовариства – можливість покинути район свого проживання на тривалий час, або назавжди; ставлення представників співтовариства до інших міських співтовариств (позитивне або негативне); які соціальні групи та міські співтовариства є для представників даного співтовариства референтними (нормативними чи негативними).

Така принципова схема потребує уточнення з огляду на конкретні умови практичних досліджень, але може на нашу думку слугувати загальною методологічною базою дослідження соціально-замкнутих міських співтовариств.

Список використаних джерел

1. Мусиездов А. А. Город как культурная форма // Социологическое обозрение. 2013. Т. 12. № 3. С. 121 – 136.
2. Вирт Л. Избранные работы по социологии. Сборник переводов / РАН ИНИОН. – М.: ИНИОН, 2005 – 244 с.
3. Казакова А. Ю. Современные городские трущобы: методико-методологические проблемы изучения маргинальных слоев. // Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология. 2010. № 2. С. 80 – 90.
4. Малетин С. С. Трущобы как туристская дестинация // Вестник кемеровского государственного университета. 2015. № 2. (62). Т. 7. С. 42 – 46.

*Ольховська Олена Владиславівна, кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури
Ахунова Людмила Сергіївна, магістр філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

**МІСТОБУДІВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПУБЛІЧНИЙ ТА
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР**

Кожне місто має свої особливі риси незалежно від місця розташування, розміру та часу існування, крім того місто загалом, як і кожний його елемент, є продуктом людської діяльності, як матеріальної, так і духовної. Впродовж тривалого часу міський простір був територією, де відбувалися певні художні практики, результати яких впровадилися на вулицях, площах, в парках тощо. Наявний фізичний простір міста є не тільки міською територією, що містить архітектурні й інші об'єкти людської діяльності, а простором, який формується соціально і культурно. Таким чином в містобудівному середовищі закладаються світоглядні ідеали суспільства за допомогою різних об'єктів, в тому числі об'єктів творчості митців різних галузей, що відображують інформаційне поле їх діяльності, а також соціокультурні потреби міської громади. В цьому сенсі важливим аспектом розуміння сутності містобудівного середовища стає визначення терміну «публічний простір», що виявляє саме взаємодію потреб місцевої громади, креативних зусиль митців та якостей міського простору. Можливості сучасних творчих практик, що ставлять перед собою соціальні завдання і спрямовані на прийняття громадською більшістю, стають все більш впливовими при влаштуванні містобудівного середовища. Саме сучасні творчі практики перетворюють фізичний простір міста, в якому проходять відповідні творчі процеси, на «публічний простір», який має іншу змістовну сутність і набуває нового інформаційного значення. В цьому сенсі варте уваги наукове дослідження Юнько Кондо (Junko Kondo) «Активізація громадського специфічного мистецтва і арт-фестивалів: випадок арт-місця Наошіма» (Revitalization of a community site-specific art and art festivals: a case of art site